

de la comarca d'Alcoi; *AlcM* dona el mot a Altea (La Marina) com a 'palma sense obrir' i cita de Martínez Martínez (que era de la mateixa zona): «Es dediquen a collir espart y fer ullols, convertint estos después de sechs en cabaços» (*Folk. Val.* 1); JCorom. anota a Simat de Valldigna «fan llata d'espart amb l'uól del margalló (= palma alta al mig, cast. *palmito*) en 5 malles, arrullant-lo». *Ullot* 'ull gros i sobresortint' [Escrig, 1851]; *DFgra.* «uyot, uy gros», *fer ullots* 'mirar amb els ulls molt oberts o amb gran fixesa' (mall.); *DFgra.* «*fer uyots* (els borratxos), saltarles los ojos»; *ullot*, espècie de peix, identificat per *AlcM* com a sinònim de *rascassa*, *Scorpaena porcus* (Men., pron. *uot*), i per la *GrEncCat.* com a *cap-tinyós*, *Scorp. ustulata*.

Antull 'capritx, desig viu i passatger' [«una fembra ab gran deuoció combregava molt souén; e un die lo clergue no la volch combregar, dient-li que les fembres per *antuyll* volien combregar» (*Eximplis e Mir.* I, 125); c. 1460, *Spill* «Car totes van / ab grans *entulls*, / pompes, ergulls, / vanes despeses» (v. 7631), «per sos *entulls* / no ls plau oyr, / ni obeyr / los crits e loure» (v. 14748)], mot anticuat pertot però encara viu a Eiv. (veg. a més *antullar-se*, infra); *AlcM* dona aquest ex. del parlar quotidià d'Eivissa: «Li ha tornat venit *s'antull* de fer això»; *antullar-se* 'prendre el capritx, desig': tenim aquest ex. del mall. M. Obrador que inclouen el *DG.* i *AlcM*: «y un altre pich que va corre amb altres atlots derrerera una galere amb quatre mules, se va *entullà* que volia essé pareyè de mená cotxo» (*Museo Bal.* IV, 1877, 297); *antullat*, *-da* 'morrotós i capficat per ressentiment', registrat a les localitats mall. de Lloret de Vista Alegre i Pòrtol per *AlcM*. Notem que *antullar-se*, *antull* etc. són formacions paraleles als mots castellans *antojar-se*, *antojo*, *antojadizo* (ant.) etc., port. *antollarse*, *antollo*.¹⁵

Notem a més: *Entollar* 'conjugar dos caps de corda', que suposa ANTE-OCUL-ARE, pròpiament 'encarar ulls amb ulls'; JCorom. l'ha sentit viu als pescadors de StPolM (1936), *entòlj*; eiv. *entullà* 'empalmar' (Pérez Cabrero); JRuyra l'usa amb el sentit de 'lligar, subjectar' en general: «havia davallat per la cingleira --- després d'haver tirat daltabaix de la timba, els seus estres, *entollats* amb el gec» (*Pinya de Rosa* II, 207, i II, 117). És sorprenent que es pronuncï amb *l* i no *j* en el Maresme i a les Illes (no sols Eiv. sinó també Mall. i Men., *AlcM*); això fa pensar si és forma manllevada del mossàrab o potser més aviat del genovès, car el mot s'usa també en it., *intogliere* (Petrocchi, Tomaseo) i en forma més etimològica *antugliare*, peu usitat: épiesser» (*Jal, Gloss. Naut.*, amb variant *intogliare* a Malta).

Sotuiar > *xutuiar*, men. 'mirar per una part i s'altre, i escoltar amb curiositat' (Ferrer Ginart, *Rond. Men.*, 228).

Reüll [(mirar) a *reüll* '(mirar) obliquament, de gairell': «servint a taula lo seu gloriós fill *arreul* (= a *reüll*) mirava'l e cabien-li les làgrimes» (*Libre de Gemaliel*, S. XIV?, *DG.*); *reüll* 'mirada de cua d'ull', en el context que ens dona el *DG.*, «matau de un *reüll*», del rector de Vallfogona (començ S. XVII); 1696,⁶⁰

Lacav. «Ell mira *de reüll*, o de tort: Oblique aspici», «Ell me mira *de reüll* ---: Oblique me aspici» (p. 730b); Lab. 1840, *reüll* 'mirada amb dissimulació', *mirar de reüll* 'mirar dissimuladament', fig. 'mirar amb despreci o amb enutjament'; JRuyra «El pare era un llop de mar --- Tenia les celles grosses, ajuntades, negres com sutge, i solia guaitar *de reüll* amb un mirar que enfosquia l'aire» (*Pinya de Rosa* II, 9); *AlcM* cita exs. de *reüll* (subst.) 'ullada de través' del poeta ross. Pau Berga («Si son *reüll* t'escapiça només, / ja tens el cor en festa»), qualificant aquest ús subst. com a piror.; notem, a més, val. *reüll* 'defecte visual, estrabisme', *fa reüll* 'posa els ulls estràbics' (Valor-Giner, 1950:55); *DFA.* inclou només la locució adverbial *de reüll* 'de cua d'ull', d'ús general en tot el domini]:¹⁷ format amb RETRO- 'rera', explicació infra.

Reüllar 'mirar de reüll' [1682 «Lo panxut apotecari *reüllava* de tant en tant treballant en sos gorniments a l'indiferent falconer» (A. Bofarull, *Orfan. de Menar.*, *DG.*); Puig i Ferrater «son pare i un altre home parlaven en veu baixa al passadís i aquest deia, tot *reüllant*, amb els seus ullassos negres i extraviats que mig feien por» (*Cercle Mágic*, 73); *AlcM* cita aquest altre ex. del mateix escriptor: «En Perera ja *reüllava* damunt la taula els telegrames»];¹⁸ *reüllada* [un ex. de JPla en *AlcM*]. JCorom. (*DECH* IV, 274b57ss., n. 15) fa constar que la *re-* d'aquest mot no prové del prefix *re-*, sinó de RETRO- 'rera', cridant l'atenció sobre l'oc. *de rèire-uei* 'de reüll' (Mistral), oc. ant. *reiolhar* «regarder avec mépris», i compara amb les locucions *mirar de cua d'ull*, cast. *mirar con el rabillo de ojo*, prov. *regardà de co d'uei* i ens recorda que la reducció de *rera* a *re-* per haplogogia és ben corrent en català, com en *a repèl*, *reguarda*, cat. mod. *retaula*. Notem, a més a més, la forma *renagüello* «de reajo» usual a Benasc (segons la informació proporcionada per Sánchez Costa, d'aqueixa vila), forma resultant de dissimilació de *reragüello* RETRO ÒCULUM.

Són cultismes els següents: *Ocular* 'relatiu a l'ull' [ja en *Tirant*, «--- *ocular* demostració ---» (ed. Àgüeló III, 130)], pres del ll. *ocularis* id. *Ocularment* 'amb inspecció ocular, amb vista pròpia' [*Spill* «lo lur divís / *ocularment* / e clarament / veuran finat» (v. 10735); 1608 (*BABL* XI, 435; etc.)]. *Oculat*, *-da* (ant.): apareix amb certa freqüència en Eiximenis i en alguns escriptors del S. xv amb els sentits com 'provéit d'ulls', 'visible', 'circumspecte', 'sensible', 'clarividet' [Eiximenis «Quartament si veu que l'om sia *oculat* e (h)a vista ---» (*Àngels*, *DG.*)], «Circumspecció, e aquesta és quant hom és *oculat* a tota part» (*Dotzè*, *AlcM*), «Fill, ací són los hòmens fort *oculats* e ardots ---» (ib.); FAlegre «Lo *oculat* Argo --- qui ab c ulls circua la redonesa del seu cap ---» (*DG.*); 1479, Carbonell «Algú dels archivers passats que són stats hòmens fidelíssimos e molt *oculats*» (*AlcM*); la «Taula dels vocables scurs» de l'ed. de les *Poesies* d'Auiàs Marc (1560), defineix *prous* com «home *oculat* o de gran providència» (*DG.*), pres del ll. *oculatus* id. *Oculista* [1492, Cauliach «malalties dels ulls les quals fan dan a la actió viva segons los *oculis-*